

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
MACIEJ SZPUNAR
föredraget den 11 april 2018¹

Mål C-43/17 P

Liam Jenkinson
mot
Europeiska utrikestjänsten
Europeiska unionens råd,
Europeiska kommissionen,

Eulex Kosovo

”Överklagande – Personal vid Europeiska unionens internationella uppdrag – Tillämplig rätt och behörighet att avgöra mål avseende anställningsavtal – På varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal – Beslut att inte förnya det sista avtalet – Yrkande om skadestånd – Fastställande av svarandepart”

Inledning

1. Förevarande mål om överklagande har sin upprinnelse i en tvist mellan en tidigare anställd inom uppdraget Eulex Kosovo,² Liam Jenkinson (nedan kallad klaganden), och Europeiska unionens råd, Europeiska kommissionen, Europeiska utrikestjänsten och uppdraget Eulex Kosovo (nedan kallade motparterna) avseende Eulex Kosovos beslut att inte förnya klagandens sista avtal i en rad av tidsbegränsade anställningsavtal (nedan kallade de tidsbegränsade anställningsavtalen) som undertecknats av klaganden och tre av Europeiska unionens uppdrag mellan år 1994 och år 2014.³

2. Klaganden har i sitt överklagande yrkat att domstolen ska upphäva tribunalens beslut i målet Jenkinson mot rådet m.fl.⁴ i vilket tribunalen ogillade klagandens talan angående, i första hand, yrkanden framställda med stöd av artikel 272 FEUF om dels omvandling av klagandens avtalsförhållande till en tillsvidareanställning och ersättning för den skada klaganden anser sig ha lidit till följd av ett felaktigt användande av på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal och en felaktig uppsägning, dels fastställande av att rådet, kommissionen och utrikestjänsten behandlat klaganden på ett diskriminerande sätt och, som följd därav, förpliktande för dessa institutioner att utge skadestånd, samt, i andra hand, yrkanden som grundas på de europeiska institutionernas utomobligatoriska skadeståndsansvar.

1 Originalspråk: franska.

2 Rådets gemensamma åtgärd 2008/124/Gusp av den 4 februari 2008 om Europeiska unionens rättsstatsuppdrag i Kosovo, Eulex Kosovo (EUT L 42, 2008, s. 92).

3 Det ska påpekas att det följer av handlingarna i målet att klaganden mellan år 1994 och år 2014 var anställd av tre olika unionsuppdrag som omfattas av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (Gusp) genom, för vart och ett av dessa uppdrag, en rad på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal (se punkterna 11–13 i detta förslag till avgörande).

4 Beslut av den 9 november 2016 (T-602/15, EU:T:2016:660) (nedan kallat det överklagade beslutet).

3. Som första grund för de första yrkanden som framställts i överklagandet har klaganden klandrat tribunalen för att ha gjort flera felaktiga rättstillämpningar och för att ha gett en otillräcklig motivering i det överklagade beslutet avseende unionsdomstolarnas behörighet att avgöra den avtalsrelaterade delen av tvisten.

4. Genom denna grund har klagandena tagit upp en ny fråga som bör uppmärksammas. Även om domstolen redan har uttalat sig beträffande räckvidden av en skiljedoms klausul enligt artikel 272 FEUF avseende ett fortlöpande arbetsförhållande grundat på en rad på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal,⁵ har den nämligen i förevarande mål för första gången ombetts att pröva räckvidden av en sådan klausul som förekommer i det sista av parterna undertecknade avtalet, medan det i de tidigare avtalen föreskrevs en skiljedoms klausul till förmån för Bryssels domstolar. Förevarande förslag till avgörande kommer, i enlighet med domstolens önskan, att begränsas till denna specifika fråga.

Tillämpliga bestämmelser

Gemensam åtgärd 2008/124

5. I artikel 1 i den gemensamma åtgärden 2008/124, som har rubriken ”Uppdrag”, anges att Europeiska unionen inrättar ett rättsstatsuppdrag i Kosovo, kallat Eulex Kosovo.

6. I artikel 2 i den gemensamma åtgärden, som har rubriken ”Uppdragsbeskrivning”, anges i första stycket följande:

”Eulex Kosovo ska bistå Kosovos institutioner, domstolar och brottsbekämpande organ i deras framsteg på väg mot hållbarhet och ansvarighet samt med att ytterligare utveckla och stärka ett oberoende multietniskt rättssystem och multietniska polis- och tullmyndigheter, samtidigt som det säkerställs att dessa institutioner går fria från politisk inblandning och ansluter sig till internationellt erkända normer och europeiska bästa metoder.”

7. Den gemensamma åtgärden 2008/124 förlängdes flera gånger.⁶ Den förlängdes bland annat till den 14 juni 2014 genom beslut 2014/349/Gusp⁷ som är tillämpligt på omständigheterna i målet.

8. Detta beslut införde en artikel 15 a i gemensam åtgärd 2008/124. I denna artikel föreskrivs följande:

”Eulex Kosovo ska ha kapacitet att upphandla varor och tjänster, ingå avtal och administrativa samarbeten, rekrytera personal, inneha bankkonton, förvärva och förfoga över tillgångar och betala sina skulder ...”

9. Slutligen förlängdes gemensam åtgärd 2008/124 till den 14 juni 2018 genom beslut (Gusp) 2016/947.⁸

Bakgrund till tvisten

10. Bakgrunden till tvisten, såsom den anges i det överklagade beslutet, kan sammanfattas på följande sätt.

⁵ Se dom av den 1 juli 1982, Porta/kommissionen (109/81, EU:C:1982:253, punkt 10).

⁶ Den förlängdes först till den 14 juni 2012 genom rådets beslut 2010/322/Gusp av den 8 juni 2010 om ändring och förlängning av gemensam åtgärd 2008/124/Gusp (EUT L 145, 2010, s. 13), och därefter till den 14 juni 2014 genom rådets beslut 2012/291/Gusp av den 5 juni 2012, om ändring och förlängning av gemensam åtgärd 2008/124/Gusp (EUT L 146, 2012, s. 46).

⁷ Rådets beslut av den 12 juni 2014 om ändring av gemensam åtgärd 2008/124/Gusp (EUT L 174, 2014, s. 42).

⁸ Rådets beslut av den 14 juni 2016 om ändring av gemensam åtgärd 2008/124/Gusp (EUT L 157, 2016, s. 26).

11. Klaganden var inledningsvis anställd vid Europeiska unionens övervakningstjänst, under perioden den 20 augusti 1994–5 juni 2002 till följd av flera på varandra följande tidsbegränsade avtal.⁹ Han var därefter anställd vid Europeiska unionens polisuppdrag,¹⁰ under perioden den 17 juni 2002–31 december 2009, till följd av flera på varandra följande tidsbegränsade avtal. Klaganden var slutligen anställd vid uppdraget Eulex Kosovo under perioden den 5 april 2010–14 november 2014, till följd av elva på varandra följande tidsbegränsade avtal.¹¹

12. Under anställningsperioden den 15 juni–14 oktober 2014 informerades klaganden genom brev av den 26 juni 2014, från chefen för uppdraget Eulex Kosovo, om att uppdraget skulle upphöra och att anställningsavtalet inte skulle förlängas efter den 14 november 2014.

13. Ett sista tidsbegränsat avtal ingicks mellan Eulex Kosovo och klaganden för perioden den 15 oktober–14 november 2014 (nedan kallat det sista tidsbegränsade anställningsavtalet) och detta förlängdes inte. I artikel 21 i det sista tidsbegränsade anställningsavtalet föreskrivs att Europeiska unionens domstol ska vara behörig i enlighet med artikel 272 FEUF att avgöra alla tvister rörande avtalet.¹²

Förfarandet vid tribunalen och det överklagade beslutet

14. Genom ansökan som inkom till tribunalens kansli den 23 oktober 2015 väckte klaganden en talan genom vilken han i första hand yrkade att tribunalen skulle omvandla hans avtalsförhållande till en tillsvidareanställning, fastställa att motparterna hade åsidosatt sina avtalsrättsliga skyldigheter, bland annat skyldigheten att delge ett meddelande om uppsägning av ett avtal om tillsvidareanställning, fastställa att uppsägningen var felaktig och följaktligen förplikta dem att betala ersättning för den skada som klaganden lidit med anledning av det felaktiga användandet av på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal, åsidosättandet av skyldigheten att delge honom ett meddelande om uppsägning och den felaktiga uppsägningen av avtalet. Klaganden yrkade vidare, alltjämt i första hand, att tribunalen skulle fastställa att rådet, kommissionen och utrikestjänsten, hade behandlat klaganden på ett diskriminerande sätt, utan att det varit objektivt motiverat, under den tid han varit verksam inom uppdragen, när det gäller hans lön, hans pensionsrättigheter och andra förmåner, och fastställa att han borde ha rekryterats som tillfälligt anställd av en av motparterna samt förplikta dem att betala skadestånd med anledning av detta. Klaganden yrkade i andra hand att tribunalen skulle förplikta motparterna att, på grundval av deras utomobligatoriska ansvar, ersätta klaganden för den skada som orsakats av dessa åsidosättanden.

15. I det överklagade beslutet angav tribunalen att det var uppenbart att tribunalen saknade behörighet att pröva de båda yrkanden som framställdes i första hand och att andrahandsyrkandena inte kunde tas upp till sakprövning. Tribunalen avvisade därför talan i dess helhet och förpliktade klaganden att ersätta rättegångskostnaderna.

9 Europeiska gemenskapens övervakningsmission (ECMM) hade varit närvarande i västra Balkan sedan år 1991 och hade inrättats genom ett samförståndsavtal som undertecknades i Belgrad den 13 juli 1991. Europeiska unionens övervakningsmission bildades genom rådets gemensamma åtgärd 2000/811/Gusp av den 22 december 2000 om Europeiska unionens övervakningsmission (EGT L 328, 2000, s. 53). Det framgår av bakgrunden till tvisten att det endast gick 16 dagar från det att klagandens avtal med Europeiska unionens övervakningsmission upphörde till dess att avtalet med Europeiska unionens polisuppdrag började gälla.

10 Detta uppdrag inrättades genom rådets gemensamma åtgärd 2002/210/Gusp av den 11 mars 2002 om Europeiska unionens polisuppdrag (EGT L 70, 2002, s. 1).

11 Det framgår av bakgrunden till tvisten att det gick tre månader från det att det sista avtalet med Europeiska unionens polisuppdrag upphörde att gälla till dess att hans avtalsförhållande med Eulex Kosovo inleddes.

12 Klaganden har i sitt överklagande påpekat att han, inom ramen för dessa uppdrag, undertecknade ett fyrtiotal på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal. Han har även påpekat att han före och efter sitt sista tidsbegränsade anställningsavtal vidtog alla åtgärder i syfte att inleda ett skiljedomsförfarande, utan att Eulex Kosovo reagerade på detta.

Förfarandet vid domstolen och parternas yrkanden

16. Klaganden har yrkat att domstolen ska upphäva det överklagade beslutet, bifalla överklagandet och förplikta motparterna att ersätta rättegångskostnaderna i båda instanserna. Rådet och kommissionen har yrkat att överklagandet ska ogillas och att klaganden ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Utrikestjänsten och Eulex Kosovo har i första hand yrkat att domstolen ska förklara sig sakna behörighet att avgöra målet om överklagande och, i andra hand, ogilla överklagandet och förplikta klaganden att ersätta rättegångskostnaderna. Vidare har rådet och utrikestjänsten yrkat att domstolen, för det fall överklagandet är välgrundat, ska avvisa överklagandet och talan i första instans i den del de riktar sig mot dessa institutioner.

17. Överklagandet har gett upphov till ett skriftligt förfarande vid domstolen. Parterna uppmanades att begränsa sina muntliga framställningar till den första grund som åberopats till stöd för det första yrkandet. Förhandlingen hölls den 17 januari 2018.

Bedömning av den första grunden till stöd för det första yrkande i målet om överklagande

Parternas argument

18. Den första grunden till stöd för det första yrkandet inom ramen för överklagandet rör tribunalens bedömning av unionsdomstolarnas behörighet att avgöra den avtalsrelaterade delen av tvisten. Denna grund kan i sak delas upp i fyra delar.

Den första delgrunden: Tribunalen har gjort en felaktig rättstillämpning och underlåtit att motivera sitt beslut, när den bedömde huruvida den var behörig att pröva avtalsförhållandet i dess helhet.

19. Klaganden har klandrat tribunalen för att ha underlåtit att ta ställning till argumentet, som anfördes i första instans, enligt vilket den anser att även om domstolens behörighet att pröva en avtalstvist inte kan följa av att parterna har utsett den genom en skiljedoms klausul i ett avtal, är det emellertid så, att, om denna klausul är giltig, är det mot bakgrund av nationell rätt – här belgisk rätt – som giltigheten, innebörden och verkningarna av den omtvistade klausulen ska bedömas.

20. Vidare har tribunalen, enligt klaganden, gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning genom att pröva invändningen om rättegångshinder utan att pröva målet i sak. Enligt belgisk rätt ska nämligen anställningsavtalet undertecknas innan den anställde påbörjar sin anställning och om detta inte sker kan avtalsklausuler inte göras gällande, vilket skulle få till följd att endast klaganden kan göra gällande en skiljedoms klausul.

21. Under alla omständigheter har klaganden, när det gäller tolkningen och innebörden av den omtvistade klausulen, gjort gällande att tribunalen borde ha bedömt parternas faktiska vilja vid undertecknandet av det sista tidsbegränsade anställningsavtalet när det gäller skiljedoms klausulen mot bakgrund av belgisk rätt, då det i denna rätt föreskrivs att det vid tvivel är den tolkning som mest gynnar den svagare avtalsparten som ska ges företräde. Eftersom skiljedoms klausulen avser ett långvarigt avtalsförhållande framgår det emellertid av det sammanhang i vilket denna klausul undertecknades att det inte var parternas avsikt att dela upp målet genom att endast ge unionsdomstolarna behörighet att döma avseende det sista tidsbegränsade avtalet. Enligt klaganden betyder tribunalens tolkning vidare att det skulle räcka för uppdragen att föreskriva en klausul med en annan behörighetsfördelning i vart och ett av de tidsbegränsade anställningsavtalen för att undvika att anställda kan väcka talan vid domstol, i enlighet med deras erkända rätt till en rättvis rättegång, och för att de anställda således ska bli tvungna att väcka talan vid lika många domstolar som de har undertecknat tidsbegränsade anställningsavtal. Det överklagade beslutet saknar således motivering i detta hänseende och är behäftat med en felaktig rättstillämpning.

22. Utrikestjänsten, rådet, kommissionen, och Eulex Kosovo har bestritt de argument som klaganden har anfört till stöd för den första delgrunden.

Den andra delgrunden: En felaktig rättstillämpning avseende ett åsidosättande av de belgiska bestämmelserna och av principen om litis pendens

23. Klaganden har klandrat tribunalen för att, i punkt 41 i det överklagade beslutet, ha förklarat sig obehörig och angett att de belgiska domstolarna skulle förklara sig behöriga att avgöra tvisten avseende samtliga tidsbegränsade anställningsavtal, med undantag för det sista. Enligt klaganden kan det inte uteslutas att de belgiska domstolarna tolkar skiljedomsklausulen i det sista tidsbegränsade anställningsavtalet så, att den är tillämplig på hela klagandens avtalsförhållande med motparterna. Det är under alla omständigheter omöjligt för de belgiska domstolarna att ogiltigförklara en individuell administrativ akt som har delgivits av uppdraget eller av institutionerna eller som de kan tillskrivas dem. De kan på sin höjd skjuta upp verkningarna av en sådan akt. Följaktligen är det överklagade beslutet inte bara behäftat med en bristande motivering, utan också av felaktiga rättstillämpningar avseende den belgiska rätten och principen om litis pendens.

24. Utrikestjänsten och kommissionen har bestritt klagandens argument till stöd för denna andra delgrund.

Den tredje delgrunden: En felaktig rättstillämpning som tribunalen har begått genom att förklara sig obehörig att pröva verkningarna av de anställningsavtal som tidigare ingåtts mellan klaganden och motparterna

25. Klaganden har klandrat tribunalen för att felaktigt ha angett, i punkt 39 i det överklagade beslutet, att den, eftersom den endast var behörig beträffande det sista tidsbegränsade anställningsavtalet, inte kunde pröva rättsverkningarna av de tidigare ingångna anställningsavtalen. Enligt klaganden kan en omvandling av det samlade avtalsförhållandet till en tillsvidareanställning inte under några omständigheter bedömas isolerat, genom att bortse från det sista tidsbegränsade anställningsavtalet och, närmare bestämt, av att detta avtal upphört att gälla. Det skulle nämligen vara omöjligt för klaganden att uppnå en omvandling av sitt avtalsförhållande, om detta till viss del skulle prövas av de nationella domstolarna och till viss del av unionsdomstolarna. Tribunalen har således underlåtit att ta ställning till de argument som har anförts vid den, varför det överklagade beslutet innebär en felaktig rättstillämpning.

26. Utrikestjänsten och kommissionen har bestritt klagandens argument.

Den fjärde delgrunden: Underlåtenhet att pröva yrkandet som är kopplat till det sista tidsbegränsade anställningsavtalet

27. Klaganden har gjort gällande att tribunalen, under alla omständigheter, inte har prövat hans begäran om delgivning av de anställningsrelaterade handlingar som enligt belgisk rätt ska upprättas vid utgången av det sista tidsbegränsade anställningsavtalet och anser att detta underlåtande motsvarar en rättsvägran.

28. Rådet och kommissionen har bestritt de argument som klaganden anfört inom ramen för den fjärde delgrunden.

Rättslig bedömning

29. Förevarande bedömning avser endast frågan om vilken räckvidd unionsdomstolarnas behörighet ska ha för att avgöra den avtalsrättsliga delen i målet och som följer av skiljedoms klausulen på grundval av artikel 272 FEUF. Följaktligen medför denna analys en oberoende tolkning av denna bestämmelse. Dessa slutsatser påverkar således inte frågan om omvandling av det avtalsförhållande som är föremål för tvisten. Denna fråga ska nämligen avgöras mot bakgrund av den lag som är tillämplig i sak.¹³

Räckvidden av artikel 272 FEUF

30. Det ska inledningsvis påpekas att vad gäller frågan vilken domstol som är behörig att avgöra mål i vilka unionen är part stadgas i artikel 274 FEUF att ”nationella domstolar är behöriga att pröva sådana tvister, förutom i de fall där domstolen enligt fördraget är ensam behörig”. Enligt domstolen ger det system för fördelning av domstolars behörighet som infördes genom FEUF ”inte parterna möjlighet att fritt välja att anse antingen gemenskapsdomstolarna eller de nationella domstolarna behöriga i ... mål”. Enligt detta system kan ”de nationella domstolarna ... inte ... vara behöriga” om gemenskapsdomstolarna är det.¹⁴

31. När det gäller unionsdomstolarnas exklusiva behörighet föreskrivs i artikel 272 FEUF att ”Europeiska unionens domstol ska vara behörig att träffa avgöranden med stöd av en skiljedoms klausul i ett offentlighetsrättsligt eller privaträttsligt avtal, som ingåtts av unionen eller för dess räkning”.¹⁵ Denna artikel utgör en särskild bestämmelse som gör det möjligt att väcka talan vid unionsdomstolen med

13 Även om det rör sig om Gusp, anser jag att unionens uppdrag, i enlighet med den lojalitetsförpliktelse som åvilar den i sin egenskap av arbetsgivare ska beakta bestämmelser i lagstiftning som antagits på unionsnivå. Se, analogt, dom av den 13 december 2016 IPSO/ECB (T-713/14, EU:T:2016:727, punkt 106). Under alla omständigheter bör enligt min uppfattning två viktiga omständigheter understrykas. För det första kan, även om rådets direktiv 1999/70/EG av den 28 juni 1999 om ramavtalet om visstidsarbete undertecknat av EFS, UNICE och CEEP (EGT L 175, 1979, s. 43), som genomför ramavtalet, riktar sig till medlemsstaterna, bestämmelser och principer som föreskrivs eller kan utläsas i detta direktiv åberopas gentemot unionens institutioner (organ och andra myndigheter) när de i sig endast framstår som ett specifikt uttryck för fördragets grundläggande bestämmelser och för allmänna principer som direkt åligger dessa institutioner. Se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 september 2003, Rinke (C-25/02, EU:C:2003:435, punkterna 24 och 25). Således ingår principen om förbud mot rättsmissbruk, enligt vilken ingen får åberopa bestämmelser i bedrägligt syfte, bland de allmänna rättsprinciper vars iakttagande som säkerställas av domstolen. För det andra ska det, mot bakgrund av att domstolen, när en klausul ingåtts med stöd av artikel 272 FEUF, kan behöva avgöra en tvist med tillämpning av nationell lagstiftning som är tillämplig på avtalet, påpekas att de nationella bestämmelserna har införlivat direktiv 1999/70 och att dessa bestämmelser således är tillämpliga på en situation med en rad tidsbegränsade anställningsavtal, såsom den som ligger till grund för förevarande mål.

14 Se dom av den 9 oktober 2001, Flemmer m.fl. (C-80/99–C-82/99, EU:C:2001:525, punkt 41). Målet som avgjordes genom denna dom rörde ersättning till vissa producenter av mjölk och mjölkprodukter som under en övergångstid hade varit förhindrade att bedriva sin verksamhet och artikel 238 EG (nu artikel 272 FEUF) var således inte tillämplig.

15 När det gäller innebörden av begreppet skiljedoms klausul i den mening som avses i artikel 272 FEUF, anser vissa författare att detta begrepp kan vara ”vilsledande” eller olämpligt, eftersom de behöriga unionsdomstolarna inte agerar i egenskap av skiljemän utan i egenskap av domstolar som meddelar domar som kan vara direkt tillämpliga. Se Lenaerts, K., Maselis, I. och Gutman, K., *EU Procedural Law*, Oxford University Press, Oxford, 2014, kapitel 19, sidorna 686–699, särskilt punkt 19.8. För ett liknande resonemang, se Kremlis, G., ”De quelques clauses d’élection de for et de droit applicable stipulées dans les contrats de droit privé conclus par les Communautés européennes dans le cadre de leurs activités d’emprunt et de prêt”, *Diritto comunitario e degli scambi internazionali*, Milano, 1986, s. 782: ”[n]är talan väcks vid [domstolen] enligt en sådan klausul, förvandlas denna inte till en skiljedomsstol ...”. För att en skiljedoms klausul inte ska betraktas som en klausul om att tvisten ska avgöras av skiljemän utan som en klausul om behörig domstol, se D’Alessandro, E., ”L’Art. 272 del Trattato sul funzionamento dell’Unione europea: mero accordo attributivo della competenza giurisdizionale o convenzione arbitrale? (nota a Trib. dell’Unione Europea, 17 dicembre 2010, causa T-460/08)”, *Rivista dell’arbitrato*, Rom, 2011, nr 4, sidorna 622–628.

stöd av en skiljedoms klausul som parterna har tagit in i ett offentlighetsrättsligt eller privaträttsligt avtal.¹⁶ Domstolens behörighet är således knuten dels till förekomsten av ett avtal som ingåtts mellan en av unionens institutioner, organ eller myndigheter och den privata parten, dels av att det finns en skiljedoms klausul i det aktuella avtalet.¹⁷

32. Domstolen kan nämligen visserligen, inom ramen för en sådan klausul som ingåtts med stöd av artikel 272 FEUF, behöva avgöra tvisten med tillämpning av nationell lagstiftning som är tillämplig på avtalet,¹⁸ men den har tidigare slagit fast att dess behörighet även om den, med stöd av en skiljedoms klausul som införts i ett avtal med stöd av artikel 272 FEUF, kan ha att avgöra ett mål med tillämpning av den nationella rätt som är tillämplig på avtalet, ska dess behörighet att avgöra en tvist angående detta avtal bestämmas endast utifrån bestämmelserna i denna artikel och utifrån vad som anges i skiljedoms klausulen, utan att bestämmelser i nationell rätt som påstås utgöra ett hinder för domstolens behörighet kan påverka detta.¹⁹ Följaktligen ska domstolen, för att fastställa sin behörighet, kontrollera huruvida någon sådan klausul finns i det avtal som är föremål för tvisten. Förekomsten av en sådan klausul medför således att inga andra domstolar kan vara behöriga.²⁰

33. Det följer således av en jämförande tolkning av artiklarna 272 FEUF och 274 FEUF att tvister om avtal i vilka unionen är part eller i vilka i vart fall en av avtalsparterna handlar som ställföreträdare för unionen i regel omfattas av de nationella domstolarnas behörighet.²¹ Unionsdomstolens behörighet utesluter emellertid de nationella domstolarnas behörighet.²² I den mån unionsdomstolarna anser att yrkandena inom ramen för en talan omfattas av en skiljedoms klausul, har de nationella domstolarna inte längre någon behörighet att pröva talan. Dessa domstolar ska då förklara sig obehöriga, dels på grund av principen om unionsrättens företräde,²³ dels av hänsyn till parternas vilja.

34. Problem uppkommer emellertid när en annan domstol också har utsetts som behörig, antingen i samma avtal (konkurrerande behörighet),²⁴ eller, såsom är fallet i förevarande mål, i tidsbegränsade anställningsavtal som föregått ett sista mellan parterna undertecknat avtal i ett anställningsförhållande.²⁵

16 Se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 februari 2015, Planet/kommissionen (C-564/13 P, EU:C:2015:124, punkt 23).

17 Det ska erinras om att domstolen redan har förklarat sig behörig på grundval av en skiljedoms klausul som ingick i ett icke undertecknat "avtalsutkast" som hade tjänat som inledning på parternas relationer. Se, i detta hänseende, dom av den 7 december 1976, Pellegrini/kommissionen och Flexon-Italia (23/76, EU:C:1976:174, punkterna 8–10). Se även generaladvokaten Mayras förslag till avgörande i målet Pellegrini/kommissionen och Flexon-Italia (23/76, ej publicerat, EU:C:1976:143): "Men detta skulle enligt min uppfattning vara att tillämpa en överdriven formalism att förneka skiljedoms klausulens giltighet enbart på grund av att avtalsutkastet endast har varit föremål för en enkel men uttrycklig referens i de skrivelser som bekräftar parternas överenskommelse." Däremot har unionsdomstolarna, i avsaknad av skiljedoms klausul i den mening som avses i artikel 272 FEUF, inte behörighet att avgöra förnyandet av ett anställningsavtal som ingåtts mellan klaganden och kommissionen inom ramen för ett tekniskt samarbete mellan unionen och ett tredje land som finansierats av Europeiska utvecklingsfonden. Se dom av den 20 maj 2009, Guigard/kommissionen (C-214/08 P, ej publicerat, EU:C:2009:330, punkt 41).

18 Beträffande lagval vid privaträttsliga avtal som innehåller en skiljedoms klausul, se Kohler, C., "La Cour de justice des Communautés européennes et le droit international privé", *Droit international privé: travaux du Comité français de droit international privé*, 12:e årgången, 1993–1995, Éditions A. Pedone, Paris, 1996, sidorna 71–95, särskilt s. 78: "På unionen ska, i största möjliga utsträckning, tillämpas allmänna och gemensamma bestämmelser, vilket nästan nödvändigtvis leder till Romkonventionen."

19 Se dom av den 18 december 1986, kommissionen/Zoubek (426/85, EU:C:1986:501, punkt 10), dom av den 8 april 1992, kommissionen/Feilhauer (C-209/90, EU:C:1992:172, punkt 13), och dom av den 26 februari 2015, Planet/kommissionen (C-564/13 P, EU:C:2015:124, punkt 21).

20 Dom av den 26 november 1985, kommissionen/CO.DE.MI. (318/81, EU:C:1985:467, punkt 9).

21 Se generaladvokaten Tizzanos förslag till avgörande i de förenade målen Flemmer m.fl. (C-80/99–C-82/99, EU:C:2001:57, punkt 41).

22 Se dom av den 9 oktober 2001, Flemmer m.fl. (C-80/99–C-82/99, EU:C:2001:525, punkt 39).

23 Se Lenaerts, K., Maselis, I. och Gutman, K., op. cit., s. 689, punkt 19.9: "If the clause confers an exclusive right on the Court of Justice of the EU to hear and determine disputes concerning a contract, courts in Member States must decline jurisdiction by reason of the primacy of Union Law (i.e. compliance with the arbitration clause concluded pursuant to art. 272 TFEU)."

24 Ibland föreskrivs till och med en konkurrerande behörighet för Europeiska unionens domstol och vissa nationella domstolar (parallella klausuler). Se Kohler, C., op. cit., s. 78. Detta är bland annat fallet med vissa klausuler som förekommer i de låneavtal som ingåtts mellan unionen och en eller flera banker som utgör ett konsortium för att genomföra en transaktion. Parallella klausuler kan skapa problem knutna till positiva behörighetskonflikter. Beträffande denna fråga, se Kremlis, G., "De quelques clauses d'élection de for et de droit applicable stipulées dans des contrats de droit privé conclus par les Communautés européennes dans le cadre de leurs activités d'emprunt et de prêt", *Diritto comunitario e degli scambi internazionali, Milan, 1986*, sidorna 777–792, särskilt s. 783.

25 Se Lenaerts, K., Maselis, I. och Gutman, K., op. cit., s. 689, punkt 19.9: "If a number of Courts, including the GC, are entitled to determine disputes under the arbitration clause, a problem of *lis alibi pendens* may arise. No specific rules are set forth in the Treaties for resolving this problem."

35. Enligt rättspraxis ska domstolens behörighet grundad på en skiljedoms klausul, eftersom den utgör ett undantag från allmänna rättsregler, tolkas restriktivt. Domstolen kan endast pröva yrkanden vilka härrör från det avtal som unionen har ingått och som innehåller skiljedoms klausuler eller vilka har ett direkt samband med de skyldigheter som följer av detta avtal.²⁶

36. I detta hänseende ska det, mot bakgrund av den omständigheten att alla klagandens yrkanden inom ramen för den första grunden bygger antingen på en felaktig användning av flera på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal, eller på en felaktig uppsägning, ifrågasättas vilket samband som finns mellan klagandens yrkanden å ena sidan och de olika tidsbegränsade anställningsavtalen (inbegripet det sista tidsbegränsade anställningsavtalet) eller de skyldigheter som följer av dessa å andra sidan.

Klassificeringen av anställningsförhållandet mellan klaganden och Eulex Kosovo

37. Inledningsvis bör det, för att få reda på huruvida klagandens yrkanden inom ramen för den första grunden följer direkt av det sista tidsbegränsade anställningsavtal som undertecknades mellan parterna och som innehåller en skiljedoms klausul, eller om dessa yrkanden har ett direkt samband med de skyldigheter som följer av det sista tidsbegränsade anställningsavtalet, klargöras huruvida anställningsförhållandet mellan klaganden och Eulex Kosovo, vilket grundade sig på elva på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal, ska klassificeras som ett enda och fortlöpande anställningsförhållande eller om, tvärtom, detta sista tidsbegränsade anställningsavtal utgör grunden för ett anställningsförhållande som ska ses separat från de tidigare tidsbegränsade anställningsavtalen.

38. Det ska erinras om att klaganden var anställd under nästan tjugo år av tre olika unionsuppdrag inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (Gusp). Vad särskilt beträffar klagandens anställningsförhållande inom Eulex Kosovo, ska det konstateras att den verksamhet som klaganden utövade för detta uppdrags räkning under perioden från den 5 april 2010 till den 14 november 2014 gav upphov till ett anställningsförhållande grundat på elva på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal.

39. Av detta följer att anställningsförhållandet mellan klaganden och Eulex Kosovo är ett avtalsmässigt anställningsförhållande. Frågan kvarstår emellertid huruvida detta avtalsförhållande utgör ett enda och fortlöpande anställningsförhållande eller inte.

40. Det råder inget tvivel om att denna fråga ska besvaras jakande. För det första ingicks detta tidsbegränsade anställningsavtal, som framgår av bakgrunden till målet, mellan Eulex Kosovo och klaganden för perioden från den 15 oktober till den 14 november 2014. Chefen för uppdraget informerade, i brevet av den 26 juni 2014, klaganden om att Eulex Kosovo beslutat att inte förnya hans "sista tidsbegränsade anställningsavtal" efter den 14 november 2014. I detta brev hänvisas således till *dagen för utgången av det sista tidsbegränsade anställningsavtalet*, det vill säga den 14 november 2014. Den omständigheten att det hänvisades till det sista tidsbegränsade anställningsavtalet visar nämligen att detta ingick i samma anställningsförhållande mellan klaganden och Eulex Kosovo. För det andra existerade, liksom Eulex Kosovo själv erkände som svar på en fråga som ställdes vid förhandlingen beträffande arten av anställningsförhållandet mellan parterna, eftersom klaganden började arbeta för Eulex Kosovo år 2010, den tjänst som han hade fram till utgången av hans sista tidsbegränsade anställningsavtal sedan detta datum och den uppgift som klaganden utförde var identisk med den som han utfört inom ramen för de tidigare tidsbegränsade anställningsavtalen.

41. Följaktligen anser jag att ett sådant anställningsförhållande, inom ramen för vilket klaganden arbetade för Eulex Kosovo under perioden mellan den 5 april 2010 och den 14 november 2014 på grundval av en rad tidsbegränsade anställningsavtal ska klassificeras som ett enda och fortlöpande anställningsförhållande mellan parterna.

²⁶ Se dom av den 18 december 1986, Commission/Zoubek (426/85, EU:C:1986:501, punkt 11).

Frågan vilken domstol som är behörig att pröva ett avtalsrättsligt anställningsförhållande grundat på en rad på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal

42. Det ska inledningsvis erinras om att det i de på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal som ingåtts mellan klaganden och Eulex Kosovo under perioden mellan den 5 april 2010 och den 14 oktober 2014 föreskrivs en skiljedoms klausul till förmån för Bryssels domstolar. Det föreskrivs emellertid i det sista tidsbegränsade anställningsavtalet, i dess artikel 21, att Europeiska unionens domstol är behörig på grundval av artikel 272 FEUF. I förstnämnda artikel föreskrivs att Europeiska unionens domstol ska vara behörig avseende varje tvist avseende avtalet.

43. I detta sammanhang uppkommer frågan om vilken domstol som är behörig inom ramen för avtalsförhållanden som grundar sig på en rad tidsbegränsade anställningsavtal av vilka majoriteten föreskriver en behörighet för domstolarna i en medlemsstat medan det sista avtal som ligger till grund för detta förhållande innehåller en skiljedoms klausul på grundval av artikel 272 FEUF som ger unionsdomstolarna behörighet.²⁷

44. För att besvara denna fråga måste ett val mellan två möjliga alternativ göras. Den domstol som ska vara behörig att pröva tvister avseende ett och samma anställningsförhållande är således antingen den domstol som anges i majoriteten av de tidsbegränsade anställningsavtal på vilka detta anställningsförhållande grundar sig (i förevarande fall, Bryssels domstolar), eller den domstol som anges i det sista tidsbegränsade anställningsavtalet (i förevarande fall unionens domstolar). Jag är övertygad om att det av dessa båda alternativ är det andra som bör väljas.

45. Det räcker att hänvisa till det mål som avgjordes genom domen *Porta* mot kommissionen, vilket avsåg ett anställningsförhållande som var analogt med det som är aktuellt i förevarande mål och som gällde en rad på varandra följande avtal som *Porta* årligen hade ingått med direktören för Gemensamma forskningscentret i Ispra för att undervisa i italienska språket under en period på femton år, varav de första fem åren utan skriftliga avtal och, senare, på grundval av avtal i form av brev. De fyra sista åren hade anställningsförhållandet mellan parterna grundat sig på mer utförliga avtal som innehöll en skiljedoms klausul i den mening som avses i artikel 181 EEG (nu artikel 272 FEUF) enligt vilken domstolen var "ensam behörig att avgöra tvister avseende dessa avtals giltighet, tolkning och genomförande".

46. Domstolen angav i sin dom att "den omständigheten att samma [skiljedoms]klausul inte förekommer i de tidigare avtalen och det, när det gäller de första åren, inte ens fanns några skriftliga avtal, inte kan utgöra hinder för att domstolen i sin bedömning av de existerande relationerna mellan parterna beaktar samtliga ingångna avtal".²⁸ Således beaktade domstolen i sin bedömning av situationen, trots att endast de sista avtalen innehöll en skiljedoms klausul som hänvisade till Europeiska unionens domstol, de samlade tidigare existerande relationerna mellan parterna.

47. Det ska i förevarande mål erinras om att klagandens anspråk är knutna till existensen av ett enda och fortlöpande anställningsförhållande grundat på en rad på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal. Det är således tydligt att såväl klagandens yrkande grundat på en felaktig användning av tidsbegränsade anställningsavtal som yrkandet avseende en felaktig uppsägning grundar sig på de

²⁷ Det ska påpekas att tribunalen, i målet *Bitiqi m.fl. mot kommissionen m.fl.* (beslut av den 30 september 2014 (T-410/13, ej publicerat, EU:T:2014:871, punkt 8), avseende ett beslut av Eulex Kosovos uppdrag att inte förnya personalens anställningsavtal, avvisade sökandenas talan då den ansåg att det var uppenbart att den saknade behörighet. I det målet innehöll emellertid alla de tidsbegränsade anställningsavtalen en klausul enligt vilken tvister till följd av dessa avtal skulle omfattas av behörigheten för Bryssels domstolar. Således *fanns det i dessa avtal ingen skiljedoms klausul i den mening som avses i artikel 272 FEUF.*

²⁸ Se dom av den 1 juli 1982, *Porta/kommissionen* (109/81, EU:C:1982:253, punkt 10). Se även generaladvokaten Capotortis förslag till avgörande *Porta/kommissionen* (109/81, ej publicerat, EU:C:1982:143, punkt 2): "Man kan även fråga sig huruvida den omständigheten att klausulen avseende behörighetsfördelning endast förekommer i de avtal som upprättats från och med år 1977 hindrar domstolen från att fastställa arten av de relationer som fanns mellan parterna under den tidigare perioden, från 1963 till 1977. Svaret måste vara nekande, i den mån *tvisten aktualiserar frågan om huruvida anställningsförhållandet är fortlöpande eller inte och således utgör ett enda anställningsförhållande*, varvid klaganden undervisade vid Gemensamma forskningscentret från 1963 till 1980." Min kursivering.

samlade avtal som ingåtts mellan den 5 april 2010 och den 14 november 2014, vilket tveklöst omfattar det allra sista tidsbegränsade anställningsavtalet. Det var nämligen beslutet att inte förnya detta sista tidsbegränsade anställningsavtal som innebar att klagandens anställningsförhållande med Eulex Kosovo upphörde, såsom framgår av meddelande om uppsägning.²⁹ Upphörandet av anställningsförhållandet mellan parterna kan under inga omständigheter bedömas utan att beakta det aktuella sista tidsbegränsade anställningsavtalet. Det är följaktligen den skiljedoms klausul som ingår i detta sista tidsbegränsade anställningsavtal som avgör vilken domstol som är behörig avseende alla tvister som är knutna till hela anställningsförhållandet. Den motsatta ståndpunkten skulle riskera att orsaka en uppdelning av målet som avser ett enda anställningsförhållande, utifrån antalet skiljedoms klausuler – och fördela behörigheten på flera domstolar. En sådan ståndpunkt skulle strida mot rätten till ett effektivt rättsmedel.

48. Följaktligen ska, mot bakgrund av att det ska anses vara fråga om ett enda anställningsförhållande inom ramen för vilket klaganden arbetade för Eulex Kosovo mellan åren 2010 och 2014, den behöriga domstolen för alla tvister avseende detta anställningsförhållande grundat på en rad av på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal, med hänsyn till principen om rättssäkerhet och rätten till ett effektivt rättsmedel³⁰ vara den som avses i det sista tidsbegränsade anställningsavtalet. Det är uppenbart att det är till detta sista tidsbegränsade anställningsavtal som den händelse som medförde att klagandens anställningsförhållande med Eulex Kosovo upphörde – beslutet att inte förnya anställningsavtalet – är knutet och detta oberoende av vid vilken tidpunkt meddelande om uppsägning skickades till klaganden.

49. Detta resonemang bekräftas av den omständigheten att parternas val att infoga en skiljedoms klausul på grundval av artikel 272 FEUF i det sista tidsbegränsade anställningsavtalet visar deras uttryckliga vilja att låta anställningsförhållandet omfattas av domstolens behörighet. Det ska i detta hänseende erinras om rättsprincipen enligt vilken det är den vilja som parterna gett uttryck för senast som ska gälla. Således innebär denna princip bland annat att domstolen ska vara behörig att pröva en tvist avseende ett avtalsförhållande som existerade när de första åtgärderna i syfte att väcka talan vidtogs.³¹ Om parterna i detta sammanhang har valt att ändra vilken domstol som ska vara behörig att pröva tvister knutna till deras avtalsförhållande ska deras val följaktligen respekteras.

Bedömning av tribunalens slutsatser

50. Den kritik som klaganden har framfört inom ramen för den första grunden avser dels punkterna 23–26, dels punkterna 39 och 41 i det överklagade beslutet.

51. I punkterna 23–26 i det överklagade beslutet fann tribunalen, på grundval av rättspraxis avseende artikel 272 FEUF, att den inte var behörig när det gällde det sista tidsbegränsade anställningsavtalet med stöd av den skiljedoms klausul som det innehöll och att det således var uppenbart att den saknade behörighet att pröva tvister som kunde uppstå med anledning av fullgörandet av de av klagandens anställningsavtal som föregick det sista tidsbegränsade avtalet och enligt vilka behörigheten uttryckligen tillföll de belgiska domstolarna.

52. Det ska påpekas att denna rättsliga argumentation inte kan godtas när det är fråga om ett enda och fortlöpande anställningsförhållande mellan klaganden och dennes arbetsgivare grundat på en rad på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal.

²⁹ Se punkt 40 i detta förslag till avgörande.

³⁰ I detta hänseende föreskrivs i artikel 47 första stycket i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna att var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i denna artikel. Enligt andra stycket i denna artikel har var och en rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Se, analogt, beslut av den 12 juli 2012, omprövning Arango Jaramillo m.fl./BEI (C-334/12 RX, EU:C:2012:468).

³¹ Se fotnot 12.

53. Som klaganden har gjort gällande betyder tribunalens tolkning att det räcker för uppdraget att föreskriva en specifik klausul om domstols behörighet i vart och ett av den anställdes tidsbegränsade anställningsavtal för att undvika att de kan väcka talan, i enlighet med den rätt till ett effektivt rättsmedel som de garanteras.

54. I punkt 39 i det överklagade beslutet prövade tribunalen klagandens yrkande beträffande en omvandling till tillsvidareanställning av hela avtalsförhållandet.

55. Tribunalen angav i detta hänseende att dess behörighet, vilken var begränsad till det sista tidsbegränsade avtalet, inte tillät den att pröva rättsverkningarna av de tidigare ingångna anställningsavtalen och att det följaktligen var uppenbart att den saknade behörighet att pröva yrkandena knutna till delgivningen av det meddelande om uppsägning och de anställningsrelaterade handlingar som aktualiseras när ett avtal upphör att gälla enligt belgisk rätt vid utgången av det sista tidsbegränsade anställningsavtalet.

56. I punkt 41 i det överklagade beslutet förklarade tribunalen sig sakna behörighet med motiveringen att de belgiska domstolarna skulle förklara sig behöriga att pröva tvisten knuten till de samlade tidsbegränsade anställningsavtalen, med undantag för det sista.

57. Det ska påpekas att tribunalen, såsom framgår av punkt 47 i förevarande förslag till avgörande, har missuppfattat det förhållandet att upphörandet av anställningsförhållandet mellan parterna inte kan förstås om inte det sista tidsbegränsade anställningsavtalet beaktas. Det är nämligen till detta sista avtal som den händelse som medförde att klagandens anställningsförhållande med Eulex Kosovo upphörde – nämligen beslutet att inte förnya det sista avtalet – är knuten.

58. Som jag har angett i punkterna 48 och 49 i detta förslag till avgörande är det, när tvisten väcker frågan om den fortlöpande karaktären av anställningsförhållandet, och således huruvida detta förhållande ska anses utgöra ett enda anställningsförhållande, den skiljedoms klausul som anges i detta sista tidsbegränsade anställningsavtal som ska avgöra vilken domstol som är behörig avseende alla tvister knutna till hela detta anställningsförhållande.

59. Av detta följer att tribunalen, i den mån dess resonemang inte beaktar den fortlöpande karaktären av anställningsförhållandet mellan klaganden och Eulex Kosovo, eller av konsekvenserna av den vilja som parterna har uttryckt i skiljedoms klausulen, inte utan att göra sig skyldig till en felaktig rättstillämpning kunde grunda sitt avgörande på den omständigheten skiljedoms klausulen uttryckligen är begränsad till tvister avseende det sista tidsbegränsade anställningsavtalet och inte kan omfatta även de tidigare avtalen.

60. Eftersom tribunalen har gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning vid bedömningen av sin behörighet att pröva talan saknas det anledning att pröva klagandens argument avseende avsaknaden av motivering i det överklagade beslutet och avsaknaden av bedömning av yrkandet avseende det sista tidsbegränsade anställningsavtalet.

61. Således ska överklagandet bifallas på den första grunden.

62. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska upphäva det överklagade beslutet i den del tribunalen fann att det var uppenbart att den saknade behörighet att pröva klagandens talan.

Konsekvenserna av upphävandet av det överklagade beslutet

63. I enlighet med artikel 61 i stadgan för Europeiska unionens domstol ska domstolen om överklagandet är välgrundat upphäva tribunalens avgörande. Domstolen kan själv slutligt avgöra saken, om målet är färdigt för avgörande, eller återförvisa målet till tribunalen för avgörande.

64. Jag anser att målet inte är färdigt för avgörande. En prövning av huruvida klagandens argument är välgrundade skulle föranleda domstolen att pröva frågor avseende de faktiska omständigheterna på grundval av faktorer som tribunalen inte har bedömt i det överklagade beslutet, då den ansåg att det var uppenbart att den saknade behörighet att pröva talan. Vidare har påståenden avseende de faktiska omständigheterna beträffande saken i målet inte diskuterats vid domstolen.

Förslag till avgörande

65. Mot bakgrund av det ovan anförda anser jag att överklagandet ska bifallas på den första grund som klaganden åberopat till stöd för det första yrkandet i överklagandet. Jag föreslår att domstolen, enbart på denna grund och utan att föregripa prövningen av de övriga grunderna för överklagandet, ska upphäva den överklagade domen och återförvisa målet till tribunalen för prövning i sak, samt besluta att frågan om rättegångskostnader ska anstå.